

Møte for lukkede dører, Lagtinget 22. mars 1918

Møte for lukkede dører i Lagtinget
den 22de mars 1918 kl. 10.00.

Præsident: G. A. Jahren.

Præsidenten: Der foreligger til behandling Odelstingets beslutning til midlertidig lov om tillæg til lovene om erhvervelse av fast eiendom.

Præsidenten foreslaar, at møtet holdes for lukkede døre.

Votering:

Præsidentens forslag bifaldtes enstemmig.

Præsidenten: Videre foreslaas, at regjeringens medlemmer, Stortingets kontorchef, sekretærene ved Stortingets kontor, de i stortingets tjeneste ansatte referenter og en tjenstgjørende betjent gives adgang til møtet.

Votering:

Præsidentens forslag bifaldtes enstemmig.

Aslaksrud: Nu da statsraaden er tilstede, skulde jeg like at høre litt om de grunde, som har bevirket, at man er gaat til at fremsætte dette lovforslag, om det er hensynet til de skibsredere, som jobber med jord, eller om det er andre grunde, som har bevirket det. Jeg har ikke hørt noget om det, og for mig har der ikke foreligget andre dokumenter end dette, som er merket "hemmelig". Jeg vil altsaa forhøre hos statsraaden, hvilke grunde det er, som har foranlediget, at man er gaat til dette noksaa vidtgaaende skridt.

Statsraad Friis Petersen: Grunden er den meget enkle, at der er indkommet til departementet fra meget forskjellig hold forestillinger, dels fra navngivne personer, dels anonyme og dels ad embedsmæssig vei, som gaar ut paa, at der er grund til at tro, at særlig det tyske opkjøpskontor Z.E.G. tar sigte paa at skaffe sig faste eiendomme paa vore kyster, nemlig i fiskeværene, og man antar, efter hvad der foreligger nu, at de maa ha i tanke at slaa sig fast for en længere fremtid, med andre ord at gjøre sig til herrer for endel ialfald over den norske fiskeproduktion. Der er ogsaa foregaaet og der er tegn til, at der vil foregaa flere opkjøp i ganske paafaldende stor maalestok og til priser, som ikke er kjendt før, tildels av folk, om hvem man ikke tidligere vidste, at de hadde noget nævneværdig at kjøpe for. Der er fra de folk, som er mest indviet, kommet fremstillinger om, at dette paa en eller anden vis kan befryktes at være et straamandsvæsen,

som dækker forskjellige enten direkte eller indirekte utenlandske interesser. Det er allerede et par maaneder siden, at departementet tok denne sak op efter henvendelse fra et meget fremtrædende medlem av Stortinget, som hadde faat opplysninger derom, og der kom samtidig ogsaa til departementet, som netop nævnt, fra andre kanter opplysninger om det samme. Departementet henvendte sig straks til amtmændene i de distrikter, hvor dette var aktuelt, og mens dette arbeide med saken paagik, kom der telegram fra amtmanden i Finmarken, hvori han tilraadte, at der uopholdelig maatte laves en lov for at hindre, at der skulde ske overdragelser i større utstrækning.

Dette er altsaa de direkte motiver til, at loven kommer frem, og at den kommer frem nu. Det er sagt, at dette er en haard lov, og det er jo sandt; det er en paniklov, skapt av situationen; men man maa jo haabe, at det ikke blir nødvendig at anvende dens bestemmelser i større utstrækning; for den lægger et noksaa haardt baand paa omsætningen i sin almindelighet. Selvfølgelig maa loven brukes med diskretion; man maa undersøke hvert enkelt tilfælde og se sig nøie for, saa at ikke nogen lider uret ved den. Men det er nødvendig, at administrationen har i sin haand et middel til straks at kunne stanse denne bevægelse, om jeg maa kalde den saa; den kan bli farlig.

Aarsrud: Jeg har i komiteen stemt for den oprindelige proposition, saadan som den kom fra regjeringen; men jeg fik ingen støtte i komiteen, saa jeg var alene om det. Jeg hadde likt loven bedre, hvis den § 2, som blev strøket i Odelstinget, var blit staaende, og at der ikke i den daværende § 5, som nu er § 4, var blit tilføiet, at loven skal gjælde ett aar. Jeg vilde helst, at der i denne paragraf, da det skal være en midlertidig lov, bare hadde staat kort og greit: Denne lov træder i kraft straks, og dermed punktum. Naar der nu er gaat et aar, maa vi kanskje komme tilbake til saken og behandle loven paa ny. Jeg stemmer imidlertid for loven, saaledes som den er vedtat av Odelstinget.

Brønne: Jeg er en av dem, som har gjort forestilling til departementet angaaende denne sak. Jeg kjendte ikke noget til dette forhold, før jeg nogen tid før jul tilfældigvis traf sammen med en mand paa reise opover til Trondhjem, som bad og besvor mig, at jeg maatte gjøre, hvad jeg kunde, for at stanse det salg til utlændinger av fiskevær i Helgeland og delvis i Finmarken, som hadde paagaat i den sidste tid utover sommeren og høsten. Jeg sa til vedkommende, at han burde henvende sig direkte til departementet om det; men han sa: at skrive om dette til departementet er litt vanskelig, og jeg har ikke tid til at søke departementet i sakens anledning. Jeg bad ham da skrive til mig, saa skulde jeg forebringe det.

Jeg antar det blir for langt at referere det hele, men jeg vil faa referere litt av indholdet av det brev, jeg fik fra vedkommende, og jeg tror, herrerne da vil synes,

at det er berettiget, at jeg har gjort, hvad jeg kunde for at stanse dette, og jeg tror, at enhver, som fik det levende indtryk av, hvor vanskelig og farlig likefrem han ansaa situationen, vilde ha gjort sit ytterste ogsaa for at sætte en stopper for det. Han siger her - jeg kan gjerne la være at nævne navner, der findes folk fra de kanter ogsaa, som kanske kan gi sit besyv med i laget: "Som jeg nævnte til Dem sidst paa reisen opover fra Kristiania, har tyskerne kjøpt omtrent hele ytre Helgeland, men selvfølgelig er handelen foregaaet med straamænd. ----

De kjøpte først Løvøen paa Helgeland, hvor en prægtig sildoliefabrik. Derpaa kjøpte de Husvær og overtok den derværende store hermetikfabrik med lagerhuse og kai. Saa kjøptes Herø, som eiedes av en kaptein N.N., der i sin tid var fører i Vesteraalske Dampskibsselskap. Senere er ogsaa indkjøpt Skibaasvær, Øksningen og Skaalvær, hvorunder hører de betydeligste fiskevær i Helgeland. For ca. 6 uker siden blev ogsaa Vikholmen og Søvik indkjøpt av disse samme herrer. For mig staar disse saa betydelige eiendomserhvervelser som en gaade, naar man kjender til de for et aars tid siden utkomne tillæg til vore koncessionslove, som endog vanskeliggjør for norske statsborgere at erhverve eiendomme i Norge nu - og saa kan dette, som jeg her har anført ha foregaaet med tyskere som kjøpere.

Da jeg for ikke saa længe siden var en tur oppe i Honningsvaag i Vestfinmarken blev jeg ikke litet forundret ved at erfare, at dette sted fuldstændig gav indtryk av at være en tysk koloni, idet man overalt hørte tysk talemaate og fik forstaaelse av at tyskere omtrent hadde hele stedet i sin vold og dirigerte med alt som het indkjøp av fiskeprodukter og tran. Tyskerne skal ogsaa ha bygslet eiendomme der for mere end 5 aar. Mig forekommer det som en fare for vort land at tyskere saadan kan faa trænge sig ind i vort land og ta sig tilrette som de vil paa mange maater. Saadant kunde muligens skape et andet hanseaterrike.

Jeg har anset dette som min pligt at meddele Dem."

Naar man nu vet, at utlændinger saadan erhverver sig fiskevær og det de værdifuldeste fiskevær langs vor kyst ialfald fra Helgeland og opover, og man vet, at disse folk faar det mest indgaaende kjendskap nu til, hvordan de skal behandle fisken, hvor fiskerne tar sin fangst, har den skjønneste rede paa, hvorledes de skal behandle fisken, de har utmerkede midler til at sætte sig i forbindelse med utlandet ved sine skibe, som faar gaa uhindret paa kysten, de kjender paa en prik avsetningsstederne, saa mener jeg, det er paa tide at rope vagt i gevær. Det har jeg gjort, og det vilde enhver ha gjort, det vilde simpelthen ha været en ikke fædrelandssindet handling at holde stille med en slik ting. Jeg mener, det er i allersidste liten, at der gjøres noget. Meget er gjort, som vanskelig kan gjøres om igjen, men endnu er der gudskelov endel fiskevær

igjen, som vi maa forsøke at beholde for os selv. Jeg maa saa indtrængende jeg kan anbefale, at loven vedtages.

Rustad: Det var kun en bemerkning av hr. Aarsrud, som jeg vilde nævne. Det er saa, at hr. Aarsrud i komiteen fastholdt propositionen, men propositionen er senere forandret, og da den forelaa til behandling i Odelstinget, var propositionen i overensstemmelse med komiteens forslag, saa der er ikke noget formelt motsætningsforhold i dette.

Aslaksrud: Jeg takker statsraaden for de utførlige og fyldige opplysninger, som han har git, og jeg vil erklære, at efter de opplysninger, som er fremkommet her, agter jeg selvfølgelig at stemme for loven.

Statsraad Blehr: Jeg vil bare opplyse i anledning av de bemerkninger, som er fremkommet om de forandringer, som er foretat i den oprindelige proposition, at de forandringer ikke for mig spiller nogen væsentlig rolle. Der var tvil inden komiteen, enten man skulde ha § 2 med eller ikke, og for at faa en enstemmig indstilling, saa erklærte da jeg for mit vedkommende, at jeg ikke hadde noget særlig mot, at § 2 gik ut, og jeg har fremdeles den mening, at § en ikke er synderlig nødvendig. Heller ikke hadde jeg noget væsentlig mot tillægget til § 4 om, at loven skal gjælde for et aar. Det konstaterer mere dens midlertidige karakter, og vi kan jo, hvis forholdene er uforandret, gi en ny lov til neste aar. Det var derfor for at faa saken paaskyndet at disse forandringer blev gjort, for at der kunde bli en enstemmig indstilling og som følge derav efter reglementet mundtlig og hurtig behandling.

Gausdal: Det er med en viss glæde vi ser denne lov nu komme istand. Det kan kanskje være, at det er litt sent, men bedre sent end aldrig. Det vilde ikke være heldig hverken for fiskerne eller for landet i det hele tat, at de forhold, som nu holder paa at utvikle sig, skulde faa fortsatte. Jeg vil dog faa lov til at si, at det kanskje er kommet altfor langt allerede, og det er vist saa mange eiendomme, som nu alt er overført paa hender, som ikke skulde ha dem, at der kan være god grund for departementet eller regjeringen til at benytte sig av den lov, vi gav en anden tid her, og ekspropriere dette tilbake. Jeg vil gjøre statsraaden oppmerksom paa dette. Skulde man finde, at forholdet var av den beskaffenhet, at her er fare for vore fiskerier og vor næringsdrift i det hele tat, som grunder sig paa vore fiskerier, saa faar ikke staten vike tilbake for at bruke den lov og ta det tilbake som statseiendom.

Statsraad Friis Petersen: Jeg er fuldt oppmerksom paa den lov, hr. Gausdal nu sidst omtalte. Det er ialfald en sikkerhetsventil, vi kan bruke, hvor vi ikke kommer frem ved andre midler, og det kan kanskje være nødvendig at

Møte for lukkede dører, Lagtinget 22. mars 1918

bruke den; men jeg tror, der er adskillig overdrivelse i, hvad hr. Gausdal sa om, at loven kommer saa sent, at der kan være fare for, at den kommer for sent. Hr. Brønne gjorde sig kanskje skyldig i at male det litt sort; der er ikke solgt saa mange fiskevær, at det kan spille nogen rolle hittil, men der er ting under forberedelse, som man vil søke at hindre, og de tilfælde som jeg kjender til - jeg skal ikke gaa i detalj, men jeg skal nævne et par - er noksaa illustrerende. I Kristiansund f.eks. er det et enkelt firma, som man tror er tyskinteressert, som kjøper op og leier lagerplasser, pakhuse, og i Finmarken er der et andet firma, som man tror det samme om, som kjøper fiskevær. I Nordland hørte vi hr. Brønne oplyste, at der foregaar noget lignende. Vi hadde ogsaa ute i Romsdalsværene bare for et par aar siden et forsøk paa kjøp av et fiskevær; det blev ingenting av, det var nemlig utlændinger, som vilde ha det, saa der maatte koncession til, og det blev altsaa ingenting av den gang, men det var et forsøk paa at skaffe sig fast plass i den norske fiskeriproduktion. Jeg skylder kanskje, siden dette er paa tale, at oplyse, at politifuldmægtig Andersen blev sendt opover ifjor høst for at se paa forholdene deroppe med hensyn til fremgangsmaaten likeoverfor fiskerierne, og han avla en rapport, hvori han gav uttrykk for, at det var hans opfatning, at Z.E.G. arbeidet med langsigtige maal for øie og søkte at indarbeide sig paa fiskemarkedet netop i hensigt efter krigens slut at utvide sine forretninger der. Det trækker i samme retning, som det andet jeg har anført til gunst for propositionen.

Lovbeslutningens enkelte bestemmelse foranlediget ingen bemerkning.

Efter forslag av præsidenten besluttedes enstemmig: Lovbeslutningen blir som bifaldt ogsaa av Lagtinget at oversende Kongen.

Præsidenten: Præsidenten vil foreslaa, at offentliggjørelsen av disse forhandlinger bestemmes av præsidentskapet efter konference med regjeringen, det vil si handelsdepartementets chef.

Votering:

Præsidentens forslag bifaldtes enstemmig.

Protokollen blev derefter oplæst uten at foranledige nogen bemerkning.

Møtet hævet kl. 10.20.